

РЕЦЕНЗИЯ

на научноизследователската и преподавателската дейност на асистент **Катерина Иванова Томова**, участник в процедурата за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 2. *Хуманитарни науки*, професионално направление 2.1. *Филология*, докторска програма *Славянски езици (Съвременен чешки език)*;
тема: *Междуметията в системата на българския и чешкия език*

от проф. дфн **Иван Костадинов Куцаров**, член на научното жури по процедурата, назначено със заповед № РЗЗ – 4915 (17.10.2016 г.) на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

Катерина Иванова Томова е родена през 1967 г. в Шумен. От 1985 до 1991 г. следва славянска филология в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и се дипломира (с много добър успех от семестриалните изпити – 5,40, и отличен успех от държавните изпити – 5,67) като специалист по чешки език и литература (магистър) и преподавател по български език и литература в средните училища (магистър). Тя е сред изявените студенти на випуска, проявяващи интерес към научни изследвания, и успешно подготвя и защитава дипломна работа на езиковедска тема.

През 1992 г. Катерина Томова е избрана за хоноруван асистент по чешки език в катедрата по славянска филология на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, а през 1994 г. след конкурс е

избрана за редовен асистент по чешки език. Като преподавател, наред с практическите занятия по съвременен чешки език, тя води занятия по *Теория на превода*, *Теоретичен курс по съвременен чешки език*, *Славянски фолклор*. Оценка за преподавателската ѝ работа са отлични. Няколко пъти специализира в Република Чехия – последната специализация е осъществена в периода януари – май 2012 г. във Философския факултет на Карловия университет в Прага.

От 2008 г. по съвместителство е и хоноруван асистент по български език за чужденци в Технически университет София – филиал Пловдив.

Ас. Катерина Томова участва в научни форуми у нас и в чужбина, автор е на публикации в областта на съпоставителното славянско езикознание, паралингвистиката, лингвистичната прагматика, чуждоезиковото обучение. Само по темата на дисертационния труд има 11 (единадесет) публикации, отпечатани в авторитетни научни издания у нас и в Република Чехия.

През 2014 г. след обсъждане на представения научен труд катедрата по славянска филология към Филологическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ взема единодушно решение за зачисляването на ас. Катерина Иванова Томова в докторантура на самостоятелна подготовка (заповед на ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ Р 33 – 3143 от 17.07.2014 г.) по темата *Междуметията в системата на българския и чешкия език*. След успешно полагане на изпитите от докторантския минимум, на 30.06.2016 г. тя е отчислена с право на защита.

Следва да потвърдя, че докторантката е изпълнила (вкл. и с документацията си) всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България, на Правилника към този закон, на Правилника за развитие на академичния състав на

Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, вкл. и изискванията на Филологическия факултет. Представеният комплект материали включва:

- молба до Ректора
- автобиография в европейски формат
- копие от диплома за висше образование
- заповед за зачисляване в докторантура № Р 33 – 3143/17.07.2014 г.; заповед за провеждане на изпит по специалността; заповед № Р 33-2988/30.06.2016 за отчисляване от докторантура; заповед № Р33-4915/17.10.2016 г. на Ректора за разширяване на състава на катедра „Славистика“

- протокол № 103/06.07.2016 г., свързан с докладване на готовност за откриване на процедурата; протокол № 105/21.09.2016 г. от заседание на КС за предварително обсъждане на дисертационния труд и решение той да бъде придвижен към публична защита

- дисертационен труд (316 стр.); автореферат (36 стр.)
- копия на 11 научни публикации по темата.

Дисертационният труд на ас. Катерина Томова включва *Увод* (стр. 4–10), три основни части на изложението (1. *Междуметие* в системата на езика – стр. 11–113; 2. *Компаративно-контрастивен анализ на междуметията в българския и чешкия език* – стр. 117–221; 3. *Прототипна структура на междуметията в българския и чешкия език* – стр. 222–288), *Заключение* (стр. 289–296), *Изводи* (стр. 297–301) и *Библиография* (стр. 302–315), *Списък на източниците от художествена литература* (стр. 315) и *Списък на използваните съкращения* (стр. 316). Отлично впечатление прави фактът, че всяка глава от основното изложение завършва с „изводи“, които се обобщават във финален раздел, различен от заключението. Библиографията е

направо респектираща (съдържа 195 библиографски единици). Респектиращ е и обемът на дисертационния труд.

В уводната част са посочени и еднозначно определени обектът и предметът на научното изследване, както и конкретните задачи, които според авторката водят към реализиране на основната цел. Теоретичното осмисляне на един обект на проучване с толкова противоречива същност като междуметията минава през многопланово комплексно описание на междуметните единици в българския и чешкия език. Затова не е случаен и фактът, че са търсени и използвани целесъобразно различни методи и похвати – дескриптивен, съпоставителен, сравнително-исторически, социолингвистичен и психолингвистичен анализ, когнитивен метод на тълкуване, анкетен метод и пр. Събраният емпиричен материал е стилово и жанрово разнообразен, обемът му е внушителен и обхваща достатъчно голям период от време – от художествени произведения от края на XIX в. до най-съвременните форми и начини за изграждане на текст (телевизионни реклами, писмено общуване във виртуалното пространство, СМС съобщения и др.). Всичко това осигурява адекватен и достоверен анализ на проблематиката.

В първа глава „Междуметието в системата на езика“ авторката, следвайки логичния и донякъде традиционен за една дисертация структурен модел, започва изложението си с подробен преглед на историята на въпроса за междуметието като част на речта от античните граматика до днес. Специално внимание е обърнато и на мястото и функциите на междуметието като обект на изследване в българската и чешката езиковедска литература. Цялата първа глава притежава значима информативна стойност заради избрания начин на представяне и систематизиране на голямото многообразие от лингвистични идеи и теории, при това без да се губи основната посока на изложението.

(Трябва да се има предвид, че подобна опасност съществува с оглед на желанието да бъде обхванат толкова широк времеви и пространствен контекст.)

Сравнителният многокомпонентен анализ на междуметията в системата на българския и чешкия език е проведен на отделните равнища на съвременната езиковата система – фонетично, фонологично, лексикално-семантично, морфологично, синтактично, и представен във втора глава „Компаративно-контрастивен анализ на междуметията в българския и чешкия език“. Катерина Томова успява да обогати този анализ, като търси и допълнителни ракурси – паралингвистични, лексикографски, лингвопрагматични и транслатологични. Подобно разширяване на идейната рамка на дисертационния труд не е самоцелно, а позволява на авторката успешно да докаже тезите си.

Третата глава на изследването „Прототипна структура на междуметията в българския и чешкия език“ се откроява с оригиналност на изложените идеи и не без основание би могла да бъде определена като концептуален фокус на целия научен труд. Предложена е нова гледна точка както към същността на междуметните единици, така и към принципите за системното им описание. Дисертантката интерпретира и предлага собствен „прочит“ на съществуващи концепции (Юрий Лотман, Джордж Лейкоф, Елена Рош, Игор Шаронов и др.). Междуметието е представено в по-широк семиотичен контекст като субструктура от семиосферата с прототипно ядро и периферия. Изграденият двуезичен модел позволява непротиворечиво извеждане на етнолингвистичните особености на междуметията и може да бъде прилаган при съпоставителни изследвания и в други езици (различни от българския и чешкия).

Заклучителната част и направените след нея изводи обобщават и отразяват същността и постигнатите резултати в дисертационното изследване.

Авторефератът отбелязва коректно основните моменти на работата и съответства на темата на дисертацията.

Аз лично участвах и в двете заседания по обсъждането на труда (за зачисляване и за допускане до защита) и още при зачисляването отбелязах, че изборът на темата е изключително сполучлив – класът думи, наричан междуметия, е много слабо проучен както в българското, така и в славянското, и в общото езикознание, още по-малко в съпоставителен план. Трудът е приносен във всички изброени области, приносен е и в теоретичен аспект. В този смисъл предложеното за обсъждане и оценяване научно съчинение значително надхвърля съвременните изисквания за придобиване на „образователната и научна степен доктор“. Изключително впечатление, както вече споменах, прави изложението в трета глава, където новаторството със семиотичната характеристика на т. нар. „вокален жест“ (и терминът на Й. Вахек „вокален идентификатор“ не е лош) е очевидно. Но дори и без тази глава трудът е дисертабилен. Дисертабилен би бил и ако се разпростираше само върху българския език или дори ако включваше само обзорните първи две части, в които авторката демонстрира солидна информираност и коректност при оценка на различните концепции.

Не бива да се подминават и приносите в областта на теорията на превода.

Често съм подчертавал, че и лошите неща си имат добрата страна. Лошо е, че Катерина Томова едва сега (след 24 години работа в университета) ни дарява с този труд, но този труд едва ли щеше да изглежда така, ако беше предложен преди десет или петнадесет години.

Защото сега четем труд на зрял, изграден учен, труд, от който научаваме и се обогатяваме. На всичкото отгоре това сериозно научно съчинение е написано на достъпен и разбираем език, което също не е малко достойнство.

В заключение ще подчертая за протокола, че потвърждавам високата си оценка за дисертационния труд на ас. Катерина Иванова Томова заради актуалността на избраната (в случая лично от нея) тема, заради демонстрираната информираност, теоретична подготовка, способности за задълбочен анализ, умение да поднася по най-добър начин на читателя сложната научна материя. И, разбира се, за съществените научни приноси в очертаните по-горе области.

Смятам, че всичко това дава безспорни основания на членовете на научното жури да й присъдят научната и образователна степен **доктор**.

Пловдив, 03.11.2016 г.

.....
(проф. дфн Ив. Куцаров)